

Πρόγραμμα

Διδακτέα
Προβλεπόμενα

Διευκρίνιση "Η Προτοβόμνη εκπαίδευση και
οι προκλήσεις της εποχής μας"

Πανεπιστήμιο Αθηνών

21

+(cd)

**Αμφιθέατρο 1ου ορόφου:
Αναλυτικά Προγράμματα**

Πραεδρείο Καμπόζηλου Μ., Τσιλιμένη Τασ.

19.00 – 19.15 Οι ασκήσεις στα νέα βιβλία Γλώσσας Ε' και Στ' Δημοτικού
Ντίνος Κων. Α., Αναπλ. Καθηγητής, Π.Τ.Ν., Παν. Δυτ. Μακεδονίας
Βακίση Άννα, Φιλολόγος-Υποφ. Διδάκτ. Π.Τ.Ν., Παν. Δυτ.
Μακεδονίας

19.15 – 19.30 Ιδεολογικά μηνύματα στο λόγο και την εικόνα των σχολικών εγχειρι-
δίων: μια πρόταση ανάλυσης
Παγκουρέλια Ευγ., Φιλολόγος-Μεταπτ. Διπλ.
Παπαδοπούλου Μ., Επικ. Καθηγήτρια, Π.Τ.Π.Ε., Παν. Θεσσαλίας

19.30 – 19.45 Η Δημιουργική Διδακτική Προσέγγιση της Γλώσσας για Ευφυή-
Χαρισματικά Παιδιά: Ειδικές Περιπτώσεις της Γενικής Αγωγής
Παπαδοπούλου Σμαρ., Επικ. Καθηγήτρια, Π.Τ.Δ.Ε., Παν. Ιωαννίνων

19.45 – 20.00 Ασκήσεις Παραγωγής Γραπτού Λόγου στα Σχολικά Εγχειρίδια της
Ιστορίας και των Θρησκευτικών Γ', Δ', Ε', Στ' Δημοτικού
Παπαζή Αγγ., Διευκλ. Μεταπτ. Φοιτήτρια Παν. Πατρών
Σελιμά Νεκτ., Διευκλ. Μεταπτ. Διπλ. Παν. Πατρών

20.00 – 20.15 Τα συμβολικά επαγγελματικά πρότυπα που προβάλλονται στα προη-
γούμενα και νέα βιβλία γλωσσικής διδασκαλίας του Δημοτικού σχο-
λείου – Μια συγκριτική θεώρηση
Χριστομάνος Π., Διευκλ. Μεταπτ. Διπλ.

20.15 – 20.30 Η διδασκαλία της μετοχής στα νέα σχολικά εγχειρίδια Δημοτικού και
Γυμνασίου(η περίπτωση της άκλιτης μετοχής)
Νάσις Θαν., Καθηγητής, Π.Τ.Δ.Ε., Παν. Αθηνών

20.30 – 20.45 Συζήτηση

Συνέδριο "Η Πρωτοβάθμια εκπαίδευση και οι προκλήσεις της εποχής μας"

Η δημιουργική διδακτική προσέγγιση της γλώσσας για ευφυή- χαρισματικά παιδιά: Ειδικές περιπτώσεις της γενικής αγωγής

Σμαράγδα Παπαδοπούλου

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων- Τμήμα Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης

smrapado@cc.uoi.gr

Η δημιουργική ικανότητα εξετάζεται υπό το πρίσμα των στρατηγικών διδασκαλίας που αφορούν το γλωσσικό μάθημα για παιδιά του Δημοτικού Σχολείου. Η εργασία μας παρουσιάζει δραστηριότητες που θα μπορούσαν να ενταχθούν σε ένα ευέλικτο αναλυτικό πρόγραμμα για τη γλωσσική διδασκαλία, το οποίο είναι σχεδιασμένο για την γενική αγωγή, αλλά θα μπορούσε να εξυπηρετήσει ανάγκες ειδικών περιπτώσεων με παιδιά τα οποία παρουσιάζουν ξεχωριστή ικανότητα στη γραπτή και προφορική έκφραση και τα χαρακτηρίζουμε ως ευφυή ή χαρισματικά. Πρόθεσή μας είναι ακόμη να ερευνήσουμε προβλήματα που καλείται να ρυθμίσει η σύγχρονη διδακτική της γλώσσας μέσω της δημιουργικής έκφρασης, ώστε τα παιδιά να επιτυγχάνουν υψηλότερη επίδοση στη γλωσσική διδασκαλία, αλλά και να αντιμετωπίζονται οι δυσκολίες μάθησης και επικοινωνίας των ευφυών παιδιών σε μια τάξη γενικής αγωγής. Σχολιάζονται οι δυσκολίες που ενσκήπτουν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ως προς τη διαχείριση ευφυών –χαρισματικών μοντέλων διδασκαλίας, καινοτόμες δράσεις δημιουργικής μάθησης, όπως η «Ευέλικτη Ζώνη» και προτείνονται δραστηριότητες για την ανάπτυξη της φαντασίας, την πρωτοτυπία, της ερμηνευτικής ανάλυσης γλωσσικών ερεθισμάτων που βοηθούν όλα ανεξαιρέτως τα παιδιά τόσο στη διδακτική της γλώσσας όσο και στην κατανόηση του μηχανισμού ανάπτυξης της ανθρώπινης νοημοσύνης που εκφράζεται δημιουργικά.

Ορισμοί, μοντέλα και χαρακτηριστικά της δημιουργικής ευφυΐας

Αντικείμενο διερεύνησης στη μελέτη μας αποτελεί η δημιουργική έκφραση της ανθρώπινης ευφυΐας η οποία εκφράζεται σε ένα περιβάλλον γλωσσικής διδασκαλίας και μάθησης και αφορά παιδιά ηλικίας 6-12 ετών. Η δημιουργική διάσταση της ευφυΐας σχετίζεται με την αποκλίνουσα έκφραση. Αυτή έκφραση γίνεται κατανοητή από το περιβάλλον του ευφυούς παιδιού με την παραγωγή πολλών ιδεών που διαφέρουν από το σύνηθες γλωσσικό επίπεδο ποιοτικά και ποσοτικά¹. Ως προς τη συγκεκριμένη αυτή κατηγορία μελέτης ένας ορισμός που θα εξυπηρετούσε στην αναγνώριση των δημιουργικών χαρακτηριστικών ενός ευφυούς ατόμου κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, θα συμπεριλάμβανε τα εξής στοιχεία: Πρόκειται για παιδιά που έχουν αναπτύξει άνεση στη χρήση του προφορικού και γραπτού λόγου, όπως

¹ Johnsen, S. K. (2005). *Identifying Gifted Students: A step-by-step guide*. Waco, TX: Prufrock Press.

επίσης και επικοινωνιακές ικανότητες που υπερβαίνουν τη νόρμα. Τα παιδιά αυτά έχουν συνήθως ανεπτυγμένη αίσθηση του χιούμορ, εμπλέκονται σε παιχνίδια νοητικά, όπως επίσης εκφράζονται με λογοπαίγνια. Προτιμούν την ανεξάρτητη μελέτη έναντι της ομαδικής σε σχέση με αντικείμενα του ενδιαφέροντός τους. Συνήθως χαρακτηρίζονται από συνοχή στο συλλογισμό τους και προετοιμάζουν τη γλωσσική τους έκφραση πριν ανακοινώσουν τις σκέψεις τους οργανώνοντας μια βασική σειρά που θα ακολουθήσει η γλωσσική προσέγγιση της νοητικής τους σύλληψης. Διατυπώνουν αυθεντικές ιδέες και πρωτότυπες όταν μιλούν ή γράφουν. Είναι ευαίσθητα σε θέματα που αφορούν όλο τον κόσμο και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης με κοινωνικά, εθνικά και ηθικά κριτήρια επιχειρημάτων στην γλωσσική τους επικοινωνία. Ενδιαφέρονται ιδιαίτερος για την αιτιότητα των πραγμάτων και κάνουν συχνά ερωτήσεις για το πώς και το γιατί των πραγμάτων, εμμένοντας συχνά με αυξημένη επιστασία σε λεπτομέρειες που αφορούν το αντικείμενο μελέτης τους. Διαβάζουν για θέματα ασυνήθιστα και διαφορετικά από τα άλλα παιδιά της ηλικίας τους. Γράφουν σε ποικιλίες γραφής που αφορούν το ρυθμό και τη ρίμα του ποιητικού λόγου, την οπτική παράσταση σε φανταστικές-υποθετικές καταστάσεις, τους αρέσουν οι μελωδικές συνθέσεις, στις οποίες και επιδίδονται. Χρησιμοποιούν τόσο προφορικά όσο και γραπτά ασυνήθιστα επίθετα και επιρρήματα εφόσον το οικείο γλωσσικό περιβάλλον συντελεί σε ακούσματα και ερεθίσματα τέτοιου τύπου. Είναι παιδιά με έφεση σε φιλοσοφικές και καλλιτεχνικές ενατενίσεις. Συνεισφέρουν με νέες μεθόδους, προϊόντα, παρουσιάσεις δεδομένων στη γνώση, έχουν εξαιρετική ευχέρεια λόγου-ευφράδεια. Είναι παρατηρητικά και προσέχουν ιδιαίτερος τη λεπτομέρεια, χρησιμοποιούν μοναδικές λύσεις σε προβλήματα, κάνουν αυτοσχεδιασμούς. Τελειοποιούν υπάρχουσες ιδέες και προϊόντα. Κάνουν συνδέσεις ανόμοιων - άσχετων μεταξύ τους ιδεών. Ασκούν εποικοδομητική κριτική. Είναι ριψοκίνδυνα άτομα, σίγουρα για τον εαυτό τους. Συνήθως τους αρέσουν μυθιστορήματα επιστημονικής φαντασίας, με σύνθετη πλοκή και δομή και επιρρεπή στο μυστηριακό και στο απίθανο. Βρίσκουν ή δίνουν λύσεις προβλημάτων σύνθετων, προσαρμόζονται σε νέα δεδομένα²

Σύμφωνα με το τριαδικό μοντέλο του Renzulli Τρεις παράγοντες καθορίζουν την ευφυΐα: Α. η άνω του μέσου όρου ικανότητα Β. η επιμονή στην εκτέλεση καθήκοντος

² *Catering for Students who are Gifted in the Regular Classroom*, ιστοσελίδα σε μηχανή αναζήτησης κατά τίτλο. Επίσης στο: Johnsen, S. K. (2005). Ό.π.

και Γ. η δημιουργικότητα³. 1. οι μαθητές εκτίθενται σε πολλά ερεθίσματα, ποικίλες δράσεις 2. το υλικό και οι μέθοδοι κινούν συναισθήματα και κριτική σκέψη, 3. οι μαθητές αφοσιώνονται σε ένα ενδιαφέρον θέμα (Renzulli's 'Enrichment Triad' model). Εκτός από την γλωσσική, μαθηματική, «τεχνοκατασκευαστική» ευφυΐα ερευνώνται από τους ειδικούς μελετητές παράμετροι, όπως η δημιουργικότητα: Αυθεντικότητα στην έκφραση, παραγωγικότητα, δυνατότητα ευελιξίας, Αποτελεσματικότητα στην κοινωνική συνύπαρξη, μουσικές-καλλιτεχνικές ικανότητες, ψυχοκινητικές ικανότητες, πρακτική ευφυΐα. Σε τέτοια μοντέλα ανάδειξης της δημιουργικής ευφυΐας⁴ μελετητές αναφέρουν, επίσης, ότι τα κρίσιμα γεγονότα της ζωής επηρεάζουν την εξέλιξη του εσωτερικού δυναμικού, άρα και την πορεία της ευφυούς δημιουργικότητας. Ειδικότερα, στο Taylor's Multiple Talent Model αναφέρονται: η λήψη αποφάσεων, ο σχεδιασμός, η ικανότητα πρόγνωσης, η δημιουργικότητα, η επικοινωνιακή ικανότητα. Συγκεκριμένα, για τη δημιουργικότητα αναφέρεται η δυνατότητα του ατόμου να βρίσκει νέες ιδέες και να συσχετίζει τις υπάρχουσες για την κατασκευή νέων δεδομένων στη γνώση, στη σκέψη, στην πραγματική ζωή⁵. (Πιθανή δραστηριότητα των μαθητών στο γλωσσικό μάθημα: Σκέψου μια Πέμπτη εποχή του χρόνου. Περιγράψε την).

Δημιουργική Επίλυση Προβλήματος: Διαδικασία την οποία εισήγαγε ο Alex Osborn στις αρχές του 1930. Τρεις διακριτοί παράγοντες τη συνθέτουν: -θέση του προβλήματος κατανόηση, κίνητρα

-Διατύπωση πιθανών ιδεών για να λύσουμε το πρόβλημα και οριοθέτηση συνεπειών που πιθανώς προκύπτουν από κάθε επιλογή

-επιλογή της πιο ευέλικτης, πρωτότυπης, αποτελεσματικής, θετικής ιδέας, απόφαση. Παράγοντες που εμπλέκονται: η διαφορετική εκδήλωση της δημιουργικότητας κάθε μαθητή⁶ (Selby, E.C. &, 2004), η κατανόηση του συνδυασμού των ιδιομορφιών των μαθητών ως ομάδα⁷ (Isaksen, Dorval, & 1993), υποστηρικτικό περιβάλλον της δημιουργικότητας στην τάξη⁸.

Δημιουργική Ευφυΐα και Γλωσσικές Δραστηριότητες

Σύμφωνα με τα διάφορα είδη ευφυΐας (Διανοητική: μνήμη παρατηρητικότητα, κριτική αντίληψη, λογικομαθηματική, γλωσσική κ.ά.), προτείνονται συχνά δραστηριότητες όπως:

³ Renzulli, J.S. (1999). What is this thing called giftedness and how we develop it? A twenty-five year perspective. *Journal for the Education of the Gifted*, 23, 3-54.

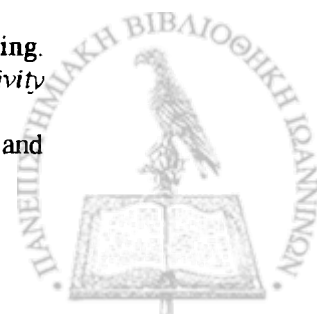
⁴ Μοντέλο δημιουργικότητας του Μονάχου, Heller, K., Μοντέλο διαφοροποίησης της ευφυΐας και ταλέντου (DMGT) στο: «Is there light at the end of the tunnel?» :Gagne, Fr. 1999, *Journal for the Education of the Gifted*, 22, p.231. reprinted by the Association for the Gifted with permission.

⁵ Dalton and Smith, (1986) *Extending Student's Special Abilities*, Ministry of Education, Victoria: Πρόκειται για ένα μοντέλο (Taylor's multiple talent model) που σκιαγραφεί αναπτυσσόμενες μαθησιακές εμπειρίες οι οποίες προάγουν την ποικιλότητα της μαθησιακής εμπειρίας και τα διαφορετικά επίπεδα σκέψης. Οι συγγραφείς-επιστήμονες βραβεύτηκαν από την αυστραλιανή κυβέρνηση (Australian College of Education -Inaugural Tasmania Award, 1990 και το Australian Council for Educational Administration (Victorian Fellow, 1997). Το εν λόγω πόνημα κυκλοφορεί ως βίντεο και βιβλίο.

⁶ Selby, E.C., Treffinger, D.J., Isaksen, S.G., & Lauer, K.J. (2004). The conceptual foundation of VIEW: A tool for assessing problem-solving style. *Journal of Creative Behaviour*, 38, (4), 221-243.

⁷ Isaksen, S.G., Dorval, K.B. & Firestien, R.L. (1993). The Dynamic nature of creative problem solving. In: S.S. Gryskiewicz (Ed.), *Discovering Creativity: Proceedings of the 1992 International Creativity and Networking Conference*. (pp. 155-162). Greensboro, NC: Center for Creative Leadership.

⁸ Treffinger, D.J. & Isaksen, S.G. (2005). Creative problem solving: History, development, and implications for gifted education and talent development. *Gifted Child Quarterly*, 49, (4), 342-353.

- Γλωσσοδέτες, σπαζοκεφαλιές, γραφή σε ρίμα και ποιητικές συνθέσεις, παραλληλισμοί, αντιστροφές και άλλα λογοπαίγνια .

Στρατηγική: Να κάνουμε το παράξενο να γίνεται οικείο, να συσχετίσουμε κάτι οικείο με την επίλυση προβλήματος *Τυχαία σύνδεση γεγονότων* (Starko⁹2005,pp.224-226).

Παράδειγμα Δραστηριότητας Το πρόβλημα είναι... και η λέξη είναι... Τι ιδέες μας γεννά; Τα παιδιά ανοίγουν ένα λεξικό βρίσκουν τυχαία μια λέξη και τη βάζουν σε ένα κουτί συλλογής λέξεων Διαλέγουν τυχαία τη λέξη που μπορεί να τους οδηγήσει σε νέους συσχετισμούς.

Δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης στη γλώσσα που προτείνονται για παιδιά σε σχέση με τα οποία επιδιώκεται ανώτερο επίπεδο πολυπλοκότητας και καλλιέργεια της φαντασίας στη σκέψη, είναι¹⁰:

-*Η ενασχόληση με την ποιητική γλώσσα και τον ελεύθερο στίχο. Τα παιδιά μπορούν να δημιουργήσουν δικές τους ποιητικές δομές, ομαδικά και ατομικά. Οι μαθητές μπορούν να αυτοσχεδιάσουν με την τεχνική της ιδεοθύελλας (brainstorming-συνειρμική γραφή) πάνω στο θέμα παρουσίασης, τα συναισθήματα που τους δημιουργούνται. Οι σκέψεις, οι εικόνες που τους έρχονται στο μυαλό θα αποτελέσουν την πρώτη ύλη καταγραφής σημειώσεων πάνω στο θέμα για το οποίο θα συνθέσουν το ποίημά τους. Ερεθίσματα τα οποία μπορεί να προκαλέσει ο δάσκαλος για την δημιουργία ενός ποιήματος είναι η ενασχόληση με υλικά, όπως πίνακες, ακούσματα, ταινίες, βιβλία, παιχνίδια, πολυμέσα σχετικά με το θέμα. Ο ελεύθερος στίχος βοηθά τα ευφυή παιδιά να αναζητήσουν 1. ποικιλίες γλωσσικές και διαφορετικές σημασίες σε ίδιες λέξεις, 2. να στραφούν στη χρήση της μεταφορικής γλώσσας και στην αμφίσημη γλώσσα που χάρη στην πολυπλοκότητά της δομής της μπορεί να παραπέμπει σε δύο ή περισσότερα νοήματα από τα οποία τα παιδιά κατακλύζονται στη σκέψη τους και επιδιώκουν να βρουν έκφραση. 3. να πειραματιστούν με τη σύνθετη, περίπλοκη γλώσσα τη λεπτολογία στην έκφραση υψηλών νοημάτων (complexity, subtlety).*

- *Πειραματισμός με τον ελεύθερο στίχο, την ποιητική γλώσσα: μεταφορική γλώσσα, ποιότητα λέξεων, σύνθεση και ρυθμικοί συνδυασμοί για την εκφορά νοήματος γλωσσικά.*
- *Αναζήτηση ασυνήθιστων σκέψεων με αφορμή την ανάγνωση μυθιστορημάτων. Μπορούμε να ερεθίσουμε τη φαντασία των παιδιών με ερωτήματα όπως: αν μπορούσες να αλλάξεις την ιστορία, τι θα την έκανες; Πώς, γιατί, τι από αυτήν, Πώς θα επηρέαζαν οι όποιες αλλαγές την ολότητα.*
- *Χρήση αποσπασμάτων από μύθους, για την κατασκευή αστείας σύνδεσης δεδομένων*
- *Μελέτη Βιογραφίας και Ιστορικών Ντοκουμέντων: αναζήτηση δεδομένων, δημιουργία υποκειμενικής άποψης για το θέμα, συμπεράσματα.*

Τεχνικές: λήψη απόφασης, επίλυση προβλήματος, παραγωγή, παρατήρηση δεδομένων, διερεύνηση, κατάταξη, ιεράρχηση, υποθέσεις, διάψευση ή αποδοχή.

*Δραστηριότητα για την Αποκλίνουσα σκέψη, κριτική σκέψη/ Εξερεύνηση σε στοιχεία της μυθιστορίας-πεζογραφίας:*¹¹

-Χρησιμοποιούμε κομμάτια από κλασσικά παραμύθια, ώστε να δώσουμε μια απροσδόκητη τροπή σε χαρακτήρες, σκηνικά, υπόθεση. Κάποιος μαθητής μπορεί να μετατρέψει την κοκκινόσκουφίτσα σε ένα σκληρό και δυνατό κορίτσι, το οποίο δε

⁹ Starko,A.J.(2005). Creativity in the classroom. Schools of curious delight (3rd ed.)Mahwah, N.J.: Lawrence , Erlbaum Associates.

¹⁰ Smuthy, Joan Franklin, Creative strategies for teaching language arts to gifted students K-8 *ERIC Digest* E612., ED455659. Publication Date 2001, June. (www.eric.ed.gov).

¹¹ Palmer,B.C.&, (2001) Storytelling as a constructivist model for developing language and literacy, *Journal of Poetry Therapy*, Vol 14, (4), Summer 2001.

φοβάται το λύκο και σώζει τη γιαγιά του. Επίσης, να φτιάξει αστείους ήρωες και αντιήρωες. Οι μαθητές μπορούν να καλλιεργήσουν δημιουργικές πτυχές της ευφυΐας τους με τεχνικές, όπως να επανασχεδιάσουν τις αρχικές ιδέες τους να αναγνωρίσουν σημεία στα οποία το σασπένς αδυνατεί και να βρουν νέες ιδέες καταϊγιστικής γραφής, ώστε να προσθέσουν επεισόδια δράσης, συγκρούσεις κι επιλύσεις στην πλοκή τους.

-Βιογραφία -μελέτη ιστορίας προσωπικοτήτων

Οι βιογραφίες ως υλικό γλωσσικής προσέγγισης της διδασκαλίας δίνουν στα ευφυή παιδιά τη δυνατότητα να επανασχεδιάσουν γεγονότα που είναι πραγματικά στη φαντασία τους. Επιτρέπει μάλιστα να ανακαλύψουν νέες πτυχές σε βίους σημαντικών ανθρώπων διατυπώνοντας ασυνήθιστες θεωρήσεις για πολιτικούς, ιστορικούς κ.ά. Επίσης, η συγγραφή ιστορικής και βιογραφικής φύσης μεγιστοποιεί την ιδιαίτερη κλίση στην εξερεύνηση διαφορετικών θέσεων από τις οποίες μπορεί κανείς να προσδιορίσει τα γεγονότα, τους ανθρώπους και τις πράξεις τους κριτικά και δημιουργικά. Η δράση αυτή βοηθά στην ηθική ανάπτυξη των παιδιών που χάρη στην ιδιαιτερότητά τους ενδιαφέρονται για ζητήματα ηθικής κρίσης και επίλυσης προβλημάτων που απασχολούν την ανθρωπότητα. Πιο συγκεκριμένα η μελέτη αυτού του γλωσσικού είδους για ευφυή παιδιά περιλαμβάνει: Διερεύνηση γεγονότων, διασταύρωση πηγών, δημιουργία μιας οπτικής γωνίας και διαμόρφωση της αντικειμενικής γνώμης από το σύνολο των στοιχείων που συνέλεξαν Π.χ. ο «συνωτισμός» της μικρασιατικής καταστροφής στο πολυσυζητημένο βιβλίο της ιστορίας της Στ τάξης(2006-2007, ΟΕΔΒ). Τα παιδιά αναζητούν ιστορίες ανθρώπων, καταγράφουν πληροφορίες από ντοκουμέντα και από προσεγγίσεις ιστορικών πηγών. Οι μαθητές μπορούν να παρουσιάσουν τις εκδοχές τους μέσα από ένα διήγημα που θα γράψουν στο οποίο οι ήρωες βιώνουν τα γεγονότα που έχουμε εντοπίσει στην έρευνά μας με ιδιαίτερο τρόπο.

-Δημιουργία μύθου για την απόδοση μιας ιστορίας από τη ζωή των ανθρώπων, με χρήση της λογοτεχνικής δημιουργικής έκφρασης.¹² (Reflective understanding)

-Οι μαθητές μπορούν ακόμη να ασκηθούν στην *τήρηση ημερολογίου*, στο οποίο τα παιδιά σημειώνουν σκέψεις τους, ιδέες. Είναι ένα σημειωματάριο για να καταγράφουν σκέψεις.

-Συνέντευξη και ερωτηματολόγιο προς ένα πρόσωπο που μελετά, π.χ. προς έναν συγγραφέα

-Εύρεση Διαφορών φανταστικής και μη φανταστικής διήγησης

-Αντίστροφες αναγνώσεις καρκινικής γραφής (palindromes), για παράδειγμα: ΝΙΨΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΨΙΝ, Sore eye, Eros?, A dog, a plan, a canal: pagoda, ΣΑΒΒΑΣ, ANNA.

-Εκμετάλλευση αναγνώσεων σε “κείμενα που βρίσκονται μέσα σε εικόνες”, γραφιστική τέχνη στην υπηρεσία της παιγνιώδους ανάγνωσης. Λέξεις κρυμμένες μέσα σε εικόνες, σύνθετες και αμφίσημες κατασκευές όπου μέρος της λέξης απεικονίζεται.

-Ένταξη της εξωσχολικής βιβλιοθήκης σε ένα πρόγραμμα εκπαιδευτικό για αναγνώσεις υψηλών απαιτήσεων

-Προσεγγίσεις γραμματισμού, οι οποίες επιχειρούνται με δραστηριότητες εργασίας σε κείμενα της Γλώσσας: *Η συμπύκνωση, οι προσθήκες, οι αλλοιώσεις, οι σχέσεις αιτιότητας.*

¹²Smuthy,J.F.(1998)*The Yyoung Gifted Child, Potential and Promise, an Anthology*, Cresskill, NJ: Hampton Press. Επίσης, για την αξιοποίηση μύθων, δες στις ιστοσελίδες: www.eduplace.com/rdg/html/blue/tale/fairy.html και www.ed.uri.edu/unitweb/lgoudailler/project.html

ρόλοι αλλάζουν με κάθε αλλαγή ενότητας στην ομάδα (Tomlinson 1995, student - centered model).

Ομαδικές δραστηριότητες δημιουργικής ευφυΐας

-Τα παιδιά φτιάχνουν ένα χάρτη των ηρώων και γεγονότων της πλοκής με τα επεισόδια ή τους μεγαλύτερους άθλους των ηρώων

-Δημιουργούν card postal ή σελιδοδείκτες με διάφορες σκηνές της ιστορίας

-Φτιάχνουν καταλόγους για να κάνει τις αγορές του ο φανταστικός ήρωας

-Βρίσκουν τη μουσική που ταιριάζει στο λόγο.

-Δημιουργούν ιστοσελίδα στο διαδίκτυο με εικόνες και κείμενα που αναφέρονται στο σημαντικότερο ζήτημα που θέτει αυτό το βιβλίο που διάβασαν από το χώρο της λογοτεχνίας (Τρεις φορές την εβδομάδα συναντιούνται για να διαβάσουν τα βιβλία)

-Δημιουργούν μια εφημερίδα φαντασίας που βασίζεται σε γεγονότα του μυθιστορήματος, με διαφημίσεις, εικονογράφηση editorial, άρθρα σχετικά.

-Μουσικά όργανα: επιλέγουν ποιο μουσικό όργανο αντιπροσωπεύει ποιον ήρωα (π.χ. στο μουσικό έργο του Maurice Ravel, *daphnis et chloe*, suite no 2, BMG Records-Melodia the Russian Label (1909), κάθε ήρωας αντιπροσωπεύεται κι εκφράζεται από ένα διαφορετικό μουσικό όργανο).

-Σχεδιάζουν το σπίτι του ήρωα, πώς μπορεί να ήταν τα ρούχα του ήρωα.

-Φτιάχνουν επιτραπέζια παιχνίδια που προκύπτουν από την ανάγνωση του λογοτεχνικού έργου και ερμηνεύουν τις συγκρούσεις, αντιξοότητες στην μοίρα των ηρώων, την αίσια έκβαση¹⁶.

- *Βρες το λάθος (Ο ρόλος της κριτικής ανάγνωσης σε πληροφοριακά κείμενα)*¹⁷.

Τα παιδιά εμπλέκονται σε δραστηριότητες με επικοινωνιακά κείμενα: -Άρθρο με ανακριβείς πληροφορίες δίνεται στα παιδιά για να εντοπίσουν τα λάθη και να διορθώσουν, π.χ. σε ένα άρθρο για μνημείο της πόλης το οποίο θα συγκρίνουν με άλλες πληροφορίες από πηγές. /Άρθρο με διαγραμμένες τις πληροφορίες που διασταυρώθηκαν με άλλες πηγές και βρέθηκαν στο συγκεκριμένο άρθρο ανακριβείς/ Άρθρο με τις σωστές πληροφορίες και τα διορθωμένα σημεία με έντονη γραφή¹⁸.

-Η *ακρόαση μιας ιστορίας, η αφήγηση μιας ιστορίας* αποτελούν φυσικές διόδους ευφυούς επικοινωνίας των παιδιών¹⁹, «Όλη η γνωστική συμπεριφορά να λειτουργεί στο βαθμό που το ενδιαφέρον του παιδιού είναι παρόν...όπου η γνωστική συμπεριφορά μπορεί να αποτελεί συνέχεια των βασικών δεξιοτήτων στη μάθηση με υψηλότερα επίπεδα δημιουργικής παραγωγικότητας,» (Renzulli 1992, σ. 173).

-Η αισθητηριακή απόλαυση της γλώσσας σχολιάζεται και από τους (Sasser, E & Zorena, N. 1991),²⁰ ως «Δραστηριότητα Δραματοποίησης με Οπτική Αναπαράσταση Λέξεων»: Τα χαρισματικά-ευφυή παιδιά που ακούνε ιστορίες βιώνουν την αυθεντικότητα και τα «χρώματα» της ομιλίας.

Τέλος, ενίσχυση δημιουργικής σκέψης για ευφυή παιδιά με ερωτήσεις παρουσιάζεται στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Τα αναλυτικά

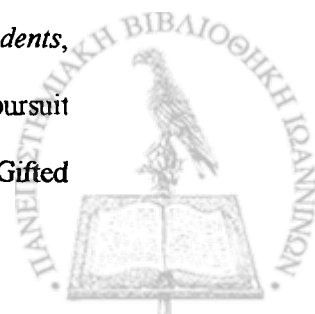
¹⁶ Smith, K.J. (1995). The Developmental Influences of Content Knowledge and Linguistic Knowledge on Experts' and Novices' Construction of Expository Text. Unpublished dissertation, Columbia University, New York.

¹⁷ Για περισσότερες ιδέες δες στο: Smuthy, J. Y., Walker, S. Y. and Meckstroth, E. A. (1997). *Teaching Young Gifted Children in the Regular Classroom: Identifying, Nurturing and Challenging ages 4-9*, Minneapolis, M. N.: Free Spirit Publishing Inc.

¹⁸ Δες στο βιβλίο: Johnsen, S.K. & Kendrick, J. (Eds) (2005). *Language Arts for Gifted Students*, Waco, TX: Prufrock Press.

¹⁹ Renzulli, I.S. (1992) General theory for the development of creative productivity through the pursuit of ideal acts of learning, *Gifted Child Quarterly*, 36, pp.170-182.

²⁰ Sasser, E & Zorena, N. (1991). Storytelling as an adjunct to writing: Experiences with the Gifted Students. *Teaching Exceptional Children*, 23, (2), pp.44-45

προγράμματα σπουδών(ΥΠΕΠΘ, Αθήνα 2004), κάνουν λόγο για το ρόλο της δημιουργικότητας για τα ευφυή παιδιά. Πιο συγκεκριμένα τονίζεται σε σχετικό κεφάλαιο: «Η έννοια της δημιουργικότητας»κεφ.3^ο (σς.34-44). Δεν αναφέρεται πουθενά, ωστόσο, αν αυτός ο οδηγός πέρασε από τη φάση σχεδιασμού στην σχολική πράξη. Στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό περιλαμβάνονται δραστηριότητες τέτοιας φύσης, όπως αυτές που προαναφέραμε και είναι διαθέσιμες στο: *Οδηγός για Μαθητές με Ιδιαίτερες Νοητικές Ικανότητες και Ταλέντα*²¹, στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

Μαθησιακές δυσκολίες και δημιουργική ευφυΐα

Ένα βασικό ζήτημα, εξάλλου, που δε θα έπρεπε να διαφεύγει του σχολιασμού μας είναι το πρόβλημα που προκύπτει με μαθητές που έχουν εξαιρετικά ανεπτυγμένες ικανότητες μάθησης σε κάποιους τομείς/μαθήματα, ενώ σε κάποιους άλλους τομείς αντιμετωπίζουν δυσκολίες μάθησης. (διπλά /ξεχωριστοί μαθητές: Twice exceptional students)²². Πρόκειται για τα παιδιά που έχουν εξαιρετικά υψηλή επίδοση σε κάποια μαθήματα, ενώ υστερούν σε άλλα. Κατά το σχεδιασμό δραστηριοτήτων στη γλώσσα, οι εκπαιδευτικοί μπορούν σε αυτή την περίπτωση να ικανοποιούν την ακόλουθη συνθήκη: Αν οι μαθητές δε μαθαίνουν με τον τρόπο που τους διδάσκουμε, τότε πρέπει να αλλάξουμε διδακτική προσέγγιση, ώστε να τους διδάσκουμε με τον τρόπο που μαθαίνουν. Προτείνονται μέθοδοι, λοιπόν, που ενισχύουν τις δυνατότητές τους και αντισταθμίζουν τις αδυναμίες τους: Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να τίθενται σε εγρήγορση ότι κάποιοι μαθητές προσλαμβάνουν τη γνώση σφαιρικά και προτιμούν κατ'επιλογή τους κιναισθητικές, οπτικές, απτικές, ακουστικές δραστηριότητες ή και συνδυασμούς αυτών στη διδακτική προσέγγιση, ώστε να επιτευχθεί η συμμετοχή τους στη μάθηση.

Διαπιστώσεις-Πορίσματα

Εκείνο που προκύπτει, συμπερασματικά, είναι ότι στην Ελλάδα οι περιπτώσεις δημιουργικής ή άλλης ευφυΐας δεν έχουν μελετηθεί αρκετά, ώστε να έχουμε ερευνητικά πορίσματα πειραματικών μελετών. Οι περιπτώσεις ευφυών παιδιών παραπέμπονται στα σχετικά ΚΔΑΥ, των αρμόδιων φορέων του Υπουργείου για την αναγνώριση των ιδιαίτερων αναγκών των μαθητών, Στις περιπτώσεις γενικής αγωγής που αφορούν, εξάλλου, την δική μας τοποθέτηση το βάρος της αναγνώρισης και καλλιέργειας αυτής της χαρισματικής ικανότητας και ευφυΐας που αφορά τη δημιουργική φύση του ατόμου καλείται να σηκώσει ο κάθε εκπαιδευτικός της γενικής αγωγής, για την εξυπηρέτηση του οποίου παρουσιάσαμε στην εισήγησή μας ειδικές δραστηριότητες στο δημοτικό σχολείο, για τη δημιουργική διδακτική προσέγγιση της γλωσσικής ευφυΐας οι οποίες μπορούν να απευθύνονται σε όλα ανεξαιρέτως τα παιδιά που φοιτούν στη γενική αγωγή. Με δεδομένο ότι στο Ελληνικό κράτος δεν υπάρχει ειδικό κέντρο φοίτησης για ευφυή παιδιά, ούτε καν πανεπιστημιακό Τμήμα Σπουδών για ευφυή χαρισματικά παιδιά, όπως στο εξωτερικό, ο ρόλος της αξιοποίησης των ταλέντων και των ιδιαίτερων νοητικών ικανοτήτων των μαθητών, όπως αυτή της δημιουργικής ευφυΐας αναλαμβάνεται από κάθε δάσκαλο της γενικής αγωγής.

Η ευαισθητοποίησή των εμπλεκόμενων φορέων σε ζητήματα δημιουργικής ανάπτυξης και γλωσσικής επικοινωνίας με καινοτόμες δράσεις υποστηρίζεται και ολοκληρώνεται από προγράμματα δράσης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Τέτοιο πρόγραμμα υπήρξε παλαιότερα το πρόγραμμα πολιτισμού «Η τέχνη στα σχολεία», γνωστό ως Πρόγραμμα-Μελίνα. Ως σήμερα έχουν πραγματοποιηθεί κι άλλες

²¹ ΥΠΕΠΘ, (2004) *Οδηγός για Μαθητές με Ιδιαίτερες Νοητικές Ικανότητες και Ταλέντα*, Αθήνα.

²² Winebrenner, S. (2003) Teaching strategies for twice-exceptional students, *Intervention in School and Clinic*, Vol 38, No 3, January 2003 (pp. 131-137).

δράσεις δημιουργικής φύσης στην *Ευέλικτη Ζώνη* του σχολικού προγράμματος που κατευθύνονται από το Υπουργείο Παιδείας.

Ο λόγος για τον οποίο θεωρούμε ότι *πρέπει να δοθεί έμφαση σε αυτοσχεδιασμούς νέων δράσεων από την δημιουργική πρωτοβουλία των δασκάλων* είναι ότι κανένα παγιωμένο πρόγραμμα, όσο καλό κι αν είναι, δεν αποτελεί εμπνευσμένη και αποτελεσματική πρόταση που κρατά το ενδιαφέρον των παιδιών ζωντανό και προσαρμόζεται στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και ανάγκες της κάθε τάξης και του κάθε μαθητή. Πέρα, λοιπόν, από τα επίσημα θεσμοθετημένα Προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας, πιστεύουμε ότι ο εκπαιδευτικός οφείλει να αναζητά σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα δημιουργικές ιδέες, όπως αυτές που προαναφέραμε για τη Γλώσσα, και να εφαρμόζει τις δικές του δημιουργικές προσεγγίσεις της διδασκτέας ύλης συνδυάζοντας τεχνικές, ανανεώνοντας διαρκώς το διδακτικό υλικό του και εμπλουτίζοντας το υπάρχον αναλυτικό πρόγραμμα της εκπαίδευσης με καινοτόμες δράσεις που ανταποκρίνονται στη δημιουργική διάσταση της ανθρώπινης ευφυΐας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Bakhtin, M. M. [1930s] (1981). *The Dialogic Imagination: Four Essays*. Ed. Michael Holquist. Trans. Caryl Emerson and Michael Holquist. Austin and London: University of Texas Press. [written during the 1930s]

Dalton, J. & Smith, D. (1986). *Extending Student's Special Abilities*, Ministry of Education, Victoria.

Gagne, Fr. (1999). Is there light at the End of the Tunnel?, *Journal for the Education of the Gifted*, 22, p.231

Isaksen, S. G., Dorval, K. B. & Firestien, R. L. (1993). The dynamic nature of creative problem solving. In: S. S. Gryskiewicz (Ed.), *Discovering Creativity: Proceedings of the 1992 International Creativity and Networking Conference*. (pp.155-162). Greensboro, NC: Center for Creative Leadership.

Johnsen, S. K. & Kendrick, J. (Eds) (2005). *Language Arts for Gifted Students*, Waco, TX: Prufrock Press.

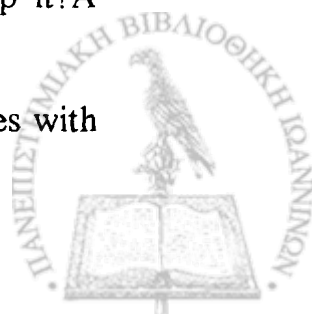
Johnsen, S. K. (2005). *Identifying Gifted Students: A step-by-step guide*. Waco, TX: Prufrock Press.

Palmer, B. C. & (2001). Storytelling as a constructivist model for developing language and literacy, *Journal of Poetry Therapy*, Vol.14, (4), Summer 2001.

Renzulli, I. S. (1992). General theory for the development of creative productivity through the pursuit of ideal acts of learning, *Gifted Child Quarterly*, 36, pp.170-182.

Renzulli, J. S. (1999). What is this thing called giftedness and how we develop it? A twenty-five year perspective. *Journal for the Education of the Gifted*, 23, 3-54.

Sasser, E. & Zorena, N. (1991). Storytelling as an adjunct to writing: Experiences with the Gifted Students. *Teaching Exceptional Children*, 23, (2), pp.44-45.

Selby, E. C., Treffinger, D. J., Isaksen, S. G., & Lauer, K. J. (2004). The conceptual foundation of VIEW: A tool for assessing problem-solving style. *Journal of Creative Behaviour*, 38, (4), 221-243.

Smith, K. J. (1995). The Developmental Influences of Content Knowledge and Linguistic Knowledge on Experts' and Novices' Construction of Expository Text. *Unpublished Dissertation*, Columbia University, New York.

Smuthy, J. Y., Walker, S. Y. & Meckstroth, E. A. (1997). *Teaching Young Gifted Children in the Regular Classroom: Identifying, Nurturing and Challenging ages 4-9*, Mineapolis, M. N.: Free Spirit Publishing Inc.

Smuthy, J. F. (1998). *The Young Gifted Child, Potential and Promise, an Anthology*, Cresskill, NJ: Hampton Press.

Smuthy, J. Fr. (2001). Creative strategies for teaching language arts to gifted students K-8 -*ERIC Digest* E612, ED455659, Publication Date 2001, June. (www.eric.ed.gov).

Starco, A. J. (2005). *Creativity in the Classroom: Schools of Curious Delight* (3rd ed.) Mahwah, N.J.: Lawrence, Erlbaum Associates.

Tomlinson, C. (1995a). *How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Treffinger, D. J. & Isaksen, S. G. (2005). Creative problem solving: History, development, and implications for gifted education and talent development. *Gifted Child Quarterly*, 49, (4), 342-353.

Van Tassel-Baska, J. & (2002). A curriculum study of gifted-student learning in the Language Arts, *Gifted Child Quarterly*, Winter, vol. 46, (1).

Winebrenner, S. (2003). Teaching strategies for twice-exceptional students, *Intervention in School and Clinic*, Vol. 38, (3), January 2003 (pp. 131-137).

ΥΠΕΠΘ (2004). Επιστ. Υπεύθ. Έργου 2003ΣΕ04530072: Λαμπροπούλου, Β., *Οδηγός για Μαθητές με Ιδιαίτερες Νοητικές Ικανότητες και Ταλέντα*, Αθήνα. (www.pi-schools.gr)

Σελίδες στο Διαδίκτυο:

www.eduplace.com/edg/html/blue_tale_tary.html

www.ed.uri.edu/unitweb/lgoudailler/project.html

